

Megyeri Anna

FOTOGRÁFIÁK 1848-1849 ZALAI SZEREPLŐIRŐL

A 150 évvel ezelőtti forradalom és szabadságharc eseményeire, résztvevőire emlékezünk. Lapozgatjuk az illusztrációkkal, festményekkel, metszetekkel, fotográfiákkal teli könyveket. A múlt század végén megjelent kötetekben a fotográfiákból van kevesebb, hiszen nem minden szereplőről készült, készülhetett fénykép.

Jó látni azok arcát, akiről olvasunk. Örülünk, ha több portré szembesít bennünket a történelem szereplőivel. Az 1898-ban kiadott díszes, többek között Jókai Mór által szerkesztett albumban Görgei Artur portróját kerestük. Az első egy dagerrotípia után készült nyomat. Fiatal, jóképű férfi mellképe, majd ahogy lapozunk előre, a metszeten, nyomatokon más-más alakot ölt. Időskori arcát már jól ismerhetjük, több fotóról is, hiszen nagyon sokáig élt, 1916-ban 98 évesen hunyt el.

Aki a szabadságharc idején, vagy utána hamarosan meghalt, arról csak ritkán készült fényképfelvétel, s ez csak a legritkább esetben maradt fenn. (Az 1849 októberében 59 évesen vértanú halált szenvedett Csány Lászlóról nincs fénykép, de nem maradt fenn fotó az 1864-ben Gelsén eltemetett Csertán Sándor zalai kormánybiztosról sem.)

Pedig Magyarországon fényképet már 1840-ben készítettek, alig egy évvel később, mint ahogy feltalálja, Daguerre hazájában, Franciaországban ismertté vált a nagy szenzációt keltő találmány.

Hazánkban a korai dagerrotípiákat, már valóban jó portrékat Marastoní Jakab (1804-1860), a velencei származású hírneves arcképfestő készítette. 1841-ben készült egyetlen biztosan ismert felvétele a Kossuth Lajost sógorával, Ruttkay Józseffel és Both Pállal ábrázoló dagerrotípia.

Valójában csak 1860 után kezdett általánossá válni, hogy a polgári családok szobáit a drága festmények mellett, néha helyette, keretbe foglalt fényképek díszítették, albumok teltek meg a családtagok vizitkártya méretű fotóival. Pest-Budán 1859-ben 18, 1860-ban már 24 „fényíró” működött. A kisebb városokban természetesen később telepedtek le a fényképészek, az egyszerű, falusi emberek mindennapjaihoz még a huszadik század elején sem tartozott hozzá a fénykép.

Vajon az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc Zala megyei résztvevői megörökítették-e magukat fényképpel, s ha igen, kik ők? Továbbiakban erre keressünk választ.

1938-ban egy idős hölgy, Kerkápoly Magda lila tintával írt kísérőlevéllel „Tekintetes Zalavármegye Levéltárának” elküldte édesapja hagyatékának néhány megőrzött darabját „az új nemzedék részére, hogy ismerhesse halhatatlan hős Honvédjait.”

Az iratok és egy könyvecske mellett egy régi, sárgult fotográfia is szerepel a hagyatékban, mely az ajándékozó édesapját Kerkápoly Mórt ábrázolja, asztal mellett ülve, öt barátjával, akik közül négyen az aradi várbörtönben raboskodott.

A fotó hátoldalán az idős hölgy kézírásával az alábbi nevek olvashatók: Lukács-Babos, Kerkápoly Mór, Kalocsa Béla, Hollón Ernő, Máriássy.

Az iratok között van édesapja számára a Koburg huszárezrednél 1848. július 24-én kiállított szabadság-levél, a halálos ítéletét 10 évi várfogságra módosító irat korabeli másolata 1850-ből, az 1852. augusztus 2-án kelt, a nagyváradi rendőr-igazgatóság által kiállított elbocsátó útiokmány az aradi várbörtönből, ahonnan egyenesen a Zala megyei Söjtörrre utazhatott.

Mindehhez az idős hölgy egy életrajzot is mellékel. Idézzünk belőle:

„Kerkápoly Móricz. 1848-49-i Szabadságharc Honvédhuszár Örnagy életéről.

Született Zalamegye Kővágóórsön 1822.dec. Fia volt Kerkápoly Istvánnak, ki hosszú időn át Zalavármegye alispánja és követe volt. Legidősebbik fiát, Móricot katonai pályára neveltette, kit a Vármegye nemes királyi testőrnek választott meg...Gárdista éveit jelesen mint kiváló lovas végezte.”

1845-ben a 8. Koburg huszárezred főhadnagya lesz. 1848-ban áthelyezését kérte az újonnan szerveződő honvédalakulatokhoz. Június 13-án nevezték ki Pécsét alakuló 8. honvédzászlóaljhoz.

Júliustól részt vett a délvidéki szerb felkelők, novembertől pedig a császári csapatok elleni bácskai harcokban, közben októberben századossá léptették elő. 1849. májusában kérésére a 7. huszárezred Tolna-Baranya megyei önkéntes osztályához helyezték át századparancsnoknak.

Jegyzetek

- 1 Az 1848/49-iki magyar szabadságharc története képekben Szerk.: Jókai Mór, Bródy Sándor, Rákosi Viktor, Bp., 1898.
- 2 Szilágyi Gábor: A magyar fotográfia története, Bp. 1996, 17.p.
- 3 Zala Megyei Levéltár, Letételek gyűjteménye, 3783.
- 4 Valójában 1821-ben született.
- 5 A levelet az eredeti helyesírással közöljük.

Huszárszázada révén különösen kitüntette magát a fényes győzelemmel záruló július 14-i hegyesi ütközetben. Kiérdemelt őrnagyi kinevezését már csak Bemtől vehette át az utolsó napok egyikén, augusztus 14-én.

Aradon 1850. febr. 27-én kelt ítélete golyó általi halál volt, melyet 10 évi várfogságra enyhítettek. 1852-ben kegyelmet kapott.

Magda lánya így emlékszik levelében további sorsáról: „Mikor kiszabadult, a porkolábtól emlékül billincseről egy láncszemet kapott, mit aranyba foglaltatott...Vagyonát rabtartás címén elkobozták. Szülői nem éltek, egyedül állt. Vagyon, állás nélkül. Zalavármegye volt az elsők között, hogy e hős honvédnek sorsán segített, megyéje honvédeit hivatalba helyezte. Így Édesapám ...Nemesapátiiban lett szolgabíró... a ...híres szép Sümeghy Máriát vette nőül, Sümeghy Ferencz sőtöri hegybírtokos testvér hugát. A békülés idején a király felhívást bocsátott ki e fogoly honvéd tiszteknek, hogy a Honvédséghez vissza térhetnek régi tisztii rangjukban. De Kerkápoly Móriczot jó barátai hasztalan hívták magukkal. Ő rendületlen maradt nem csábította a férges állás. Hollón, Máriássy - Klapka György - írtak és jöttek érte hogy magukkal vigyék gárdista társai. De ő nem tudta feledni a multat. ...Szenttamás pusztát vették meg. Tapolca és vidéke képviselőnek választotta meg... Míg élt, szeretet vette körül és tisztelet, boldog családi életében visszavonulva. Meghalt 1888. március 25-én. A Búcsúszentlászlói temető családi sírboltjában lett eltemetve.”

Ebből a temetőkápolnából került a Göcseji Múzeumba egy nagyméretű (49,5 x 37,8 cm) fotóportréja, mely 1880 körül készülhetett felesége arcmásával együtt, s került keretbe foglalva a sírbolt falára.

Kerkápoly Mór két másik fényképe is ismert az említett fotókon kívül. A Sümeghyekkel rokonságában lévő egerszegi család örzi. Mindkettő vizitkártya méretű. Portréja képviselőisége idején, 1870 körül készülhetett az egyik legnevesebb fővárosi fényképész, Borsos József (1821-1883) műtermében. Az egykori sikeres biedermeier festő 1861-től fotóműtermet tartott fenn a Nemzeti Múzeum melletti un. régi fűvészkertben társával, Doctor Alberttel, ahol sok neves személyiségről készített portrét, köztük Liszt Ferencről, gr. Apponyi Albertől. 1865-1868 között 360 országgyűlési képviselő arcképét tartalmazó díszes albumot állított össze. Ezért a munkájáért megkapta az udvari fényképész nevet. 1869-ben önállósította magát, a Deák utca négy szám alá helyezte át műtermét. Itt készült a sikerült portré.

A másik családi képen feleségével és Magda nevű kisleányával látható. Tömöry Ferenc szombathelyi fényképész készítette, aki 1870-80 táján Zalaegerszegen is fényképezett. Az egykor karcsú huszártiszt már idősödik, látványa nem mindenben felel meg a bajtárs, Galsai Kovách Ernő emlékiratában leírtaknak: „36 éves, magas, keménytartású huszártiszt volt. Derekat szíjjal mindég keményen összeszorította, azért is a vékony dereka végett a széles megtermeit vállakhoz nézve Bölcs Sándor bajtársunk Dunántúli kiejtéssel - mind ketten Zalaiak lévén „Hangyáinak” (hangya) elnevezte, s ami rajta is maradt.

Jellemző kinézése volt: egyenes magas tartás, benyomott tetejű puha kalap félre csapva kisebb növésű bajusza kipederve, s rövid hasú pipa a szájában. Sorsát könnyen és jó humorban tűrte, szerette a férfiak közt szokásos trágárabb tréfákat és énekeket.”

A képek szereplői

1. Kerkápoly Mór baráti társasága, Zala Megyei Levéltár
2. Kerkápoly Mór portréja, magántulajdon
3. Kováts Vendel és felesége, Rákóczy Julianna, magántulajdon
4. Galsai Kovách Ernő, magántulajdon
5. Sebessy Kálmán, Balatoni Múzeum, leltári száma.: S.59.40.2.
6. Skublics István, Zala Megyei Levéltár
7. Skublics Gyula, Göcseji Múzeum, ltsz.:S3.30.1.
8. Eperjesy Sándor, Thury György Múzeum
9. Keszthelyen és a környékbeli falvakban lakó egykori honvédek 1898. március 15 én. Balatoni Múzeum, ltsz.: 16.8/4
10. Királyi Pál
11. Szabó Sámuel
12. Nedeczky Lajos István
13. Hartelendy Kálmán
14. Csillagh László

6. Bona Gábor: Az 1848/49-es honvédsereg Zala megyei születésű tisztjei, In: A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849 (Zalai Gyűjtemény 33.), Zalaegerszeg 1992. 5-52.p. 1/18 p.(Tovább: Bonn ZGy 33)
7. 1869-ben lett országgyűlési képviselő, 1868-ban a Zala Megyei Honvéd Segélyegylet elnöke lett. Bona ZGy 33. 18.p.
8. Farkas Zsuzsanna: Borsos József második élete, In: Fotóművészet 96/5.6. 77-82.
9. Galsai Kovách Ernő kézirat: Az aradi magyar 1848-1849. politikai foglyok személyes jellemzése 1849-1856. évekből. Országos Széchényi Könyvtár Fol Hung. 1419. IV.kötet.

*

Kerkápoly Mór ily alaposan megismerve térjünk vissza a csoportképen látható barátokhoz. Balkéz felől, Kerkápoly mellett ül jobbról a harmadikként *Máriássy János* (1822-1905) honvédezredes. Szepes megyei középirtokos nemesi családból származik, apja megyei alispán. Bölcsészakadémiát végez, 1840-től hadfi, majd 1842-1847 között testőr. Ekkortól ismeri Kerkápolyt. Komoly szerepe van a háborúban, az aradi ostromsereg parancsnoka, 1849-től dandárnok, februártól hadosztályparancsnok, Budavár bevételénél 3. osztályú katonai érdemjelet kap. Világosnál teszi le a fegyvert. Aradon 18 évi várfogságra ítélik, 1856-ban kegyelmet kap. 1869-től honvéd ezredes, majd tábornok és altábornagy. 1888-ban bárói címet kap.

Valószínűnek tartjuk, hogy *Máriássy* mellett jobbról a második férfi a Szombathelyen született *Hollón Ernő* (1824-1900) ezredes. A bécsi hadmérnöki akadémián végez, 1847-től hadmérnökkari főhadnagy Lwóban. 1848-ban őrnagyi kinevezéssel Pétervárad erődítési igazgatója, végül ezredes. A várőrséggel teszi le a fegyvert szeptember 7-én. Az 1850-es években mérnök, 1867-től közlekedésügyi, 1870-től honvédelmi államtitkár. Altábornagy mikor 1886-ban nyugdíjazták.

Kalotsa Balázs (1822-1892) nagykőrösi nemes és középirtokos édesapa gyermeke. Gimnáziumot végez, hadfi, 1848. október elsejétől főhadnagy a 8. huszárezredben. Októberben ezrede tartalék századával csatlakozik a honvédsereghez. 1849 januárjában főszázados, ezrede egyik századának parancsnoka az I. hadtestben a világosi fegyverletételig. Aradon halálra, majd tíz évi várfogságra ítélik. 1852-ben, Kerkápolyval egy időben kegyelmet kap. Haláláig nagykőrösi birtokán gazdálkodik. A kiegyezés után országgyűlési képviselő, a honvédegylet tagja.

Lukács Károly (1818-?) nemesi származású, édesapja birtokos Vas megyében. Sopronban, a 48. gyalogezred nevelőintézetében végez. 1848. június 2-án már főhadnagy a 8. Koburg huszárezrednél Galíciában. 1848. nov. 2-a után ezrede nagy részének hazaszökése után hatvannégy lefegyverzett emberével Magyarországra küldik. Katonáival beáll a honvédseregben újjászerveződő ezredébe. A világosi fegyverletételkor az I. hadtestben szolgált. Aradon őt is halálra ítélet, majd várfogság, végül 1852-ben kegyelem várja. Az 1850-es években mérnöksegéd a Veszprém megyei Oroszin. A kiegyezés idején a Vas megyei honvédegylet tagja, felesége andráshidai birtokain gazdálkodik.

A következő barát *Babos Pál* 1824-ben született Kozmadombján. Apja salomváron birtokos, Zala megye táblabírája. Tanulmányait a belovári katonaiskolán végzi. 1845-ben felveszik a magyar nemesi testőrséghez, innen a szabadságharc hírére hazatér. 1848. szeptember 27-től főhadnagy az alakuló 19. honvédszászlóaljnál. Az 1849. január 4-i kassai csatában fogságba esik. A hadbírság megfosztja cs. kir. hadnagyi rangjától 1850-ben, de szabadon engedik. Az 1850-es években novellái, irodalmi fordításai jelennek meg különböző lapokban. Fiatalon hal meg Salomváron, 1861-ben.

Sajnos egyéb jelenleg fellelhető ábrázolás hiányában az utóbbi három férfiről nem tudjuk, melyikük hol ül a csoportképen. De az bizonyosnak tűnik, hogy a felvétel 1856 és 1861 között készült, mert *Máriássy* csak 1856-ban engedték ki Aradról, *Babos Pál* pedig 1861. augusztus 31-én elhunyt.

*

Szintén 1860 körül készülhetett a sópapírra készült színezett felvétel *Sebessy Kálmánról*. A fotó melléklete egy vastag kartonpapír darab, az alábbi kézzel írott feljegyzéssel: "Sebessy Kálmán csornai premontrei kanonok. Az 1848-49-iki szabadságharc idején tanúsított hazafias viselkedése miatt az osztrák kamarilla jóvoltából az „Uj - épületben”, Kufsteinben és Olmützben fogságot szenvedett." Sebessy Kálmán a forradalmi események egyik legérdekesebb sorsú alakja, Laky Demeter rendtársával és

10. Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49, Bp. 1987, 232. p.

11. Bona Gábor, Kossuth Lajos kapitányai, Bp. 1988, 298. p. Valószínű Kerkápoly Magda tévedett, mikor Bélát írt Balázs helyett.

12. Bona: Kossuth Lajos kapitányai, 380. p.

13. Bona Zgy 33, 31. p.

barátjával együtt." 1815-ben született Győrben, ott tanult később bölcséletet, filozófiát és teológiát. A keszthelyi premontrai gimnázium paptanára lett, ahol előbb a második, majd a harmadik nyelvészeti osztályt tanította.

1848-ban Keszthelyen a nemzetőrség szervezését a Georgikon hallgatói kezdték meg. Április 11-én

számuk már meghaladta a háromszázat. Később a gazdászok egy másik egységet is alakítottak „Zala megyei önkéntes csapat” elnevezéssel. A várost és a grófi uradalmat kellett volna őrizniük. Gróf Festetics Tasziló anyagilag támogatta, fegyverrel szerelte föl őket. Az önkéntes csapat létszáma április végére a gimnázium növendékeivel és a vidékbeliekkel 200 főre szaporodott. A szervezésben bizonyára részt vett Sebesy Kálmán is Laky Demeterrel, de nem csupán a gimnazisták megnyerésével, hanem a környező falvak lakóinak fellázításával. Májusban megkezdődött a „rendes nemzetőr” sereg, a későbbi honvédség toborzása. A május 16-i felhívásra 24 gazdasági gyakornok jelentkezett, példájuk nyomán több mesterlegény, és a gimnázium 5-6. osztályosai közül is többen beléptek a későbbi 7. zászlóaljba. Honvédek állt a gimnázium két tanára is.

Zala megye már június végén mozgósította nemzetőreit. Sebesy Kálmán augusztus 10. és szeptember 14. között századosként szolgál a Nagykanizsán állomásozó, határőrizetre mozgósított nemzetőr csapatban. Csány László a horvát bán csapatainak megindulásakor a nemzetőr csapatot elbocsátotta, de később gyülekezve akcióikkal megzavarták a horvát csapatok utánpótlását. A két paptanár novembertől májusig ismét tanít a gimnáziumban. Sebessyt közben megvádolják azzal, hogy a környékbeli falvak népének foglalásai az ő „*communismus*” lázító beszédeinek folyamányai, ám a keszthelyi városbíró vezetésével lefolytatott vizsgálat fölmentette a vád alól.

Cserfán Sándor kormánybiztos felkérésére mindkét pap májustól szónokolt a népgyűléseken, ahol magyarázataikkal segítették a népfelkelés előkészítését, majd a szervezésben is részt vettek. A július 1 5-i megyegyűlés -a „Nagykanizsa és Zalaegerszegi mezővárosokba bérhant Ellenség ellen” - népfelkelésre szólította fel a szántói járás községeinek lakóit. A *Szabarnál összegyűlt, nemzetőrökkel egyesített felkelő* csapatot 3000 főre becsülték, de bevetésére nem került sor. A népfelkelés július 17-én feloszlott.

Ávilágosi fegyverletétel híre már Keszthelyen érte Sebesyt, társával együtt a Aszólıhegyekben bujdosott, majd a rezi plébánosnál találtak menedéket. Itt elfogták őket, a plébánost és Kulcsár Fábiant rendtársukat szabadon engedték. A pesti Újépületben tartották fogva őket, október 13-án perbe idézték mindkettőt. Az ítélet 8 évi vasban tölthető várfogság. Ebből két és fél évet az olmtüzi kazamatában, másfelet a csehországi Josefstadtban töltöttek. 1953-ban császári amnesztiával szabadultak, de a premontraiak csornai székházába kellett menniük, azt csak a megyefőnök engedélyével hagyhatták volna el, a tanítást is megtiltották számukra. Sebesy jószágkormányzó a rend birtokain, a hatvanas évek közepétől ismét taníthat, a szombathelyi főgimnázium tanára. 1881-ben Csornán halt meg.

✱

ASzigethy család fotóalbumában maradt fenn, talán teljesen véletlenül, két régi fotó a család rokonairól. Egyikük egészalakos, kettős portré: *Kováts Vendel* és feleségét Rákóczy Juliannát ábrázolja. A már ismert Tömöry Ferenc szombathelyi fényképész felvétele, vizitkártya méretű nagytáblában.

A másik portré fiúkat, *Kovách Ernőt* ábrázolja, akinek visszaemlékezéséből ismerjük a szülők vázlatos életútját.

Kováts Vendel 1796. május 14-én született Szabaron. 6 gimnáziumi osztályt végzett, majd 1813-ban huszár önkéntes a 9. számú Friemont huszárezrednél. Itáliában szolgált, részt vesz a napóleoni háborúban. 1816 januárjában hazabocsátották.

Egy évet írnokoskodik a megye szolgálatában, majd 1817-ben kinevezik a szántói járásban a pandúrok hadnagyává. 1820 december 18-tól katonai biztos szintén a szántói járásban, intézi a katonaság élelmezése, elszállásolása körüli teendőket. Türién

14. Czigány László: Laki Demeter és Sebesy Kálmán a szabadságharcban., In: Zalai történeti tanulmányok (Zalai Gyűjtemény 35.) Zalaegerszeg 1994. 203-214. p.

15. Tömöry Ferenc szombathelyi fényképész a zalai megyeszékhelyen is tartott lenn műtermet, így a felvétel Zalaegerszegen is készülhetett.

16. Galsai Kovách Ernő: Naplóm, Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattára, Fol. Hung. 1419. I. kötet.

kap szolgálati lakást a megyei épületében. Itt házasodik meg, 1825. januárjában feleségül veszi Rákóczy Juliannát. A 19 éves hajadon a Győr melletti Kismegyeren született. Édesapja később Türiére költözött, ahol rendház uradalmában tisztartóként alkalmazták.

1840. őszétől Zalamegye várnagya, azaz „börtönigazgató”. Zalaegerszegre költözik, a megyeháza mögötti szolgálati lakásba.

Jellacic betörésének hírére önkéntes vadászcsapat szervezését kezdi meg, s erre kér engedélyt a megyei Állandó Bizottmánytól. „Felajánlotta, hogy minden szükségeset tulajdonukból fődöznek, csak azt kérte, hogy a háború lezajlása után a megye fogadja vissza szolgálatába.” Az 1848. szeptember 20-i bizottmányi ülésen örömmel fogadták tervét, a megye és a haza nevében köszöntet mondtak neki.

Leveléből kitérnik, hogy pár nap múlva úgy érzi, többen akadályozták szervező munkáját, annak ellenére, hogy az általa szerkesztett, ma a Zala Megyei Levéltárban őrzött alapszabályokat többen helyesléssel fogadták, és lelkesen csatlakoztak hozzá. Idézzünk most az alapszabályból egy rövid részletet: „A szabad vadászok önként, szabad akaratból vállalkoznak dupla csős puskákkal, pisztolyokkal, vadászkesékekkel fel-fegyverkezve, önmaguk ruháiban, a mennyire lehet, vadászosan öltözködve, kik a Haza e veszélyes állásában mennél többen alakulva, eskü és fegyelem mellett mennek az ellenséghez közel, a hol felvigyáznak, őrködnek, hogy az ellenség a mellékfalukat ne rabolja, marháikat el ne hajtsa, vagyonitói meg ne fossza. ... zendülők, rablók, zsványok elfogattassanak; egyszóval a Hon és minden polgárok biztosítására alakulnak.”

A fellelkesült várnagy Egerszegről 19-ed magával elindult toborzó útjára, ám kisedded csapata 40 főnél nagyobb létszámra nem emelkedett, bár bízott benne, hogy tervezett feladatát ennyi emberrel is meg tudja valósítani.

A háború után a megye szolgálatában marad. Néhány sikertelen vállalkozásba kezd, 1859-ben visszaemlékezést készít Zalai Titkok címmel, melyben a magyar és ezen belül a zalai középosztály romlásának okait elemzi. "

A fiú, *Calsai Kovách Ernő* vizitkártya méretű portréja Stern Miksa fényképész Árencyenteplitzi műtermében készült. Hátdoldalán kézzel, tintával írott felirat: „Kovács Ernő Illaván 1878. Július”

A szabadságharc alatt szép katonai pályát befutó fiatalember 1825-ben, Türién született. Pápán, Keszthelyen járt gimnáziumba, majd a belovári katonaiskola hallgatója, ezt követően hadfi az 5. füzérezredben. 1845-ben felvették a magyar nemesi testőrséghez, ez cs. kir. hadnagyi rangot jelentett számára. A testőrök a haza hívó szavára szinte valamennyien megjöttek Bécsből. Itthon főhadnagyként beléptek a honvédhadseregbe. Kovách Ernőt szeptember 27-én a Hódmezővásárhelyen szerveződő 30. honvédszázalóaljhoz nevezik ki, mely 1849 januárjáig a császáriak kezén lévő aradi vár ostrománál szolgált, majd Szeged védelmére vezényelték őket. Közben századosi rangot kapott. Részt vett Perczel bácskai hadjáratában, a Jellacic elleni délvidéki ütközetekben. Július 5-től őrnagyi rangot kap, ám az egyébként győztes július 14-i hegyesi ütközetben a császáriak fogságába, esik.

1850. februárjában Aradon előbb kötél általi halálra, majd 1 ó év várfogságra ítélték. Csak 1856 decemberében kap kegyelmet. Kiszabadulása után a váci püspöki uradalom mérnöke, majd állami fogházigazgató Lipótváron, Illaván, illetve Vácon. Ott hal meg 1915-ben. Az 1848-49-es eseményeket megörökítő, hatkötetes kéziratos visszaemlékezését az Országos Széchényi Könyvtár őrzi”

*

1898-ban az egész országban nagy lelkesedéssel készültek a szabadságharc 50. évfordulójának megünneplésére. Ennek zalai

FOTOGRÁFIÁK '48-BÓL

17. Novák Mihály: Zalavármegye sz 1848-49. évi szabadságharcban, Zalaegerszeg, 1908, 391.p. 101.p.

18. Novák: 352.p.

19. Foki Ibolya: Az 1883-as zsidóellenes zavargások Zala megyében. In: Zalai Gyűjtemény 25. Zalaegerszeg 1986. 217-241.p., 224.p

20. Bona /Gy 33. 19.p.

emléke, ritka értéke a Balatoni Múzeum fotótárában őrzött, szabadban készült csoportkép, mely felirata szerint a „Keszthely és vidékén tartózkodó 48-as honvédeink félszázados ünnepélyük emlékére” készült.

A helyi újság beszámol az 50. évforduló megünneplésének előkészületeiről. Ismereti a még élő honvédek névsorát, „akik a legbensőbb hazafiúi érzélemmel ünnepelhetnek, mert nemcsak a történelem lapjairól ismerhetik március 15. fontosságát, hanem ők tették azt a napot örökké elfelejthetlenné”. Egy későbbi tudósítás szerint „a márczius 15-én végbement hazafias ünnepségek legmegkapóbb mozzanata az agg honvédek felvonulása volt. Mikor, a tisztikarral az élen, öreges léptekkel haladt a 44 főből álló, meggyesínű magas tollal s nemzeti kokárdával ékesített csapat, sok szemből kicsordultak a meghatottság igazgyöngyei.” A városi ünnepség után a honvédek lefényképeztették magukat, a Fő utcán, a mai posta épület helyén álló egykori kórház épülete előtt.”

Az eseményekről beszámoló tárcsa írója fájjalja, hogy a város vezetősége nem tördött az ünneplő öregekkel, az esti, számukra rendezett ebéden is csak mintegy 10, igaz nagyon lelkes iparos és hölgy jelent meg, és a város bírása, tisztos atyja társaságában.

Trsziyánszky Károly, a keszthelyi honvédegylet elnökének akkori nyilvántartása teszi lehetővé számunkra is az egykori honvédek név szerinti felidézését, e helyütt csak a keszthelyiekét: Trsziyánszky Károly főhadnagy, Tresziyánszky Lajos ny. hadnagy, Szilágyi Lajos hadnagy, Prácsinger Lajos ny. főhadnagy, Steffanics Ferencz hadnagy, Lupersbeck Sándor, Lakics Péter, Töreki Sándor, Böröczi József őrmesterek, Lipschitz Ignác, Lipschitz Sándor ny. őrmesterek, Izmai Nándor tűzmester, Kovács Lajos ny. tizedes, Polc József, Ruha József, Bódi József, Tobak János ny. közvitéztek, Klein Lipót őrmester, Mittelstiller József, Vasvári József, Szép Antal, Orovecz N. tizedesek, Persovics György, Ribics Gáspár, Jónás József, Bódör Ferencz, Óssi Ferencz, Scheffer József, Pápai Ferencz, Laky Antal, Tür Ferencz.

Afotón bizonyára az első sorban ül, talán zsinóros mentét visel a sümegi születésű Trsziyánszky Károly nyugalmazott számtiszt, az egylet elnöke. Ekkor már 73 éves. 1893-ban telepszik le Keszthelyen, volt honvédekből megalakítja a Veteránok körét. Büszke rá, hogy Vécsey tábornok 1849 június 30-án nevezte ki főhadnaggyá az V hadtestnél alakuló utász osztálynál. Arad mellett kórházparancsnok volt, ott esett osztrák fogságba.¹¹

Valószínű mellette ül a szintén 73 éves nyugalmazott ügyvéd, Trsziyánszky Lajos, aki a 7. honvéddzászlóalj hadnagya volt, Lipótvár feladásakor fogságba esett, Könnigraetben őrizték, ahonnan 1849. októberében szabadult.

Biztosan felismerhetjük a közvitéztek között Persovics György halászt, akit dédunokája azonosított 1992-ben, jobbról a nyolcadikként, középtájon áll a második sorban.

Nem tudjuk, melyikük lehet Laky Antal csizmadia, akinek emléke tovább él a keszthelyi premontrei gimnázium tanárainak irathagyatékában fennmaradt, a Zala Megyei Levéltárban őrzött rövidke kéziratoss visszaemlékezésének köszönhetően is. A Keszthelyen megalakult 7. honvéddzászlóalj egyik közkatonája volt, s szükségét érezte annak, hogy megörökítse élményeit.

Átírás nélkül közlünk ebből egy rövidke részletet: „Perczel tábora Posontól [Pozsony] le fele húzódott Vindisgrétz [Windischgrätz] előtt egészen Mórig. Mómál megütöközött Vindisgrétzel, nem várta be a segítséget, ki ha nem ő és Perczeit meg verték. Mi pedig Simonitsot [Simunich] fordítottuk meg és vertük vissza a kárpátoznak, Nádosdnál [Nádasd], a hidakat fel szette előlünk hogy könnyebben retirálhasson, de azért mindig a nyomába voltunk, Nádos tűzben volt, azt nem tudom mellik fél gyutotta fel csak hogy lángok közt vertük ki az ellenséget, Gion [Guyon] úgy nézett ki

21. Keszthelyi Hírlap 1898. március. 13. 6.p.

22. Keszthelyi Hírlap 1898, március 20. 1 2.p.

23. Sági Károly: Helven éves a keszthelyi Balatoni Múzeum. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 8. 1969. 1 1-35.p., 14.p.

24. Bona ZGY 33. 41.p., Nekrológ, Balatonvidék, 1901. szept.22.

mind az üszög, a lángok közt és csak bisztatott előre fiúk csak löjjetek, mi után ki vertük az ellenséget a falu végén az utolsó ház előtt volt két oszrák halott egy sorba kiterítve, jobbról egy huszár ló dögölve, a két halottnak a vére lefolyt a szekér útra, és nekünk azon kellett kereesztül gázonunk, s milly hatása volt reánk a sok vér, dühössek lettünk mind a tigris, nem eresztünk fáradságot, csak rajta az ellenségre nem sok idő tellett bele keresztül vertük őket a Kárpátokon.”

*

Egy idős családtag őrizte meg besenyői és velikei *Skublics Gyula* Grazban készült vizitkártya méretű fotóportréját. Börzöncén született 1831-ben, apja Skublics Alajos földbirtokos. 1848. augusztus 1-jétől hadapród a cs.kir. 5. huszárezred a magyar hadügyminisztérium alárendeltségébe került tartalék századnál. December 16-tól hadnagy, majd 1849. február 16-tól főhadnagy a 12. Nádor huszárezredben. A szabadságharc végén századával elmenekül, de a menekülők nagyobb részével 1849 októberében visszatér Viddinből. A háború után hivatalt vállal, Zala megye főispánja 1864-1865-ben. 1906-ban hal meg Badacsonyan.”

*

S*kublics István* honvéd őrnagy nagyméretű fotója néhány más hasonló családi kép mellett a Skublics család levéltárával került a Somogy Megyei Levéltárba. Mivel a legtöbb családi irat Zala megyére vonatkozik, átadták a Zala Megyei Levéltárnak.

A kisbirtokos, nemesi származású Skublics István 1826-ban született a Nyitra megyei Veszélén. 1844 és 1848 februárja között a 61. gyalogezredben szolgált. 1848. június 9-től hadnagy az 5. honvédszászlóaljnál, szeptemberben már százados. 1849 április elején megsebesül, majd ülnök a szabadkai rögtönítélő törvényszéknél. Augusztus 2-től őrnagy.

A bukás után a véstörvényszék 10 évi várfogságra ítéli, 1952-ben kap kegyelmet. Besenyői birtokán gazdálkodik, 1867/68-ban és 1890-ben a Zala megyei honvédegylet és törvényhatóság tagja.”

*

E*perjesy Sándor*, a Nagykanizsán élő jeles közeleti személyiség portréját Décsey Ede fényképész készítette 1880 körül.” Décsey Ede 1870 és 1880 között Budapesten, majd 1874 és 1895 között Szentesen és Nagykanizsán, 1900 körül egy Istvánffy névű fényképpésszel társulva Keszthelyen tartott fenn műtermet. ””

Eperjesy Sándor 1831. febr.2-án született a Tolna megyei Tabódon. Középiskolai és jogi tanulmányait Pécsen végezte.

A szabadságharc idején hadnagyi rangban szolgált a 3. tolnai nemzetőr zászlóaljból alkuit 41. honvédszászlóaljban, résztvesz a délvidéki csatákban. A világoosi fegyverletétel után besorozták a császári hadseregbe, két évig közlegény Tirolban. Hazatérése után több helyütt hivatalnokoskodott, majd 1865-ben Nagykanizsán telepedett le, elnyerve a városi jegyzői állást. 1867-től ügyvédként dolgozik, aktív szerepet játszva Zala vármegye s Nagykanizsa város gazdasági és közigazgatási életében. 1870-ben megalapítja a Délzalai Takarékpénztárat, melynek 1906-ban bekövetkezett haláláig elnöke maradt. Alelnöke volt a kanizsai kereskedelmi és iparbanknak és a nagykanizsai sörgyárnak. Tagja volt a megyei törvényhatósági bizottságnak és a városi képviselőtestületnek.”

*

Ismertjük még öt neves zalai férfiú portréját, akik országgyűlési képviselőként kerültek a fényképész lencséje elé, s képmásuk a Nemzeti Múzeum fotótárában őrzött képviselői albumokban maradt fenn.”

Királyi Pál és *Szabó Sámuel* az 1861-es un. Deák albumban szerepel, melyet az 1861-ben felosztatott országgyűlés képviselő- és felsőházának tagjai állították össze Deák Ferenc számára „tisztelőtök jeléül.” A felvételeket Simonyi Antal fővárosi fényképész készítette elegáns belvárosi műtermében. Az album másik példánya az országgyűlés emlékét őrzi. A következő évek folyamán szinte mindegyik országgyűlés elkészítette a maga albumát, néhányat név szerint Deák számára. *Nedeczky István* és *Hertelendy Kálmán* portréja az 1870-ben készült Deák albumban, míg *Csillagh László* portréja az 1875-ben készült Deák albumban található, Ellinger Ede fényképész munkája.

Ismerkedjünk meg közelebbről a képviselőkkel:

*Királyi Pál** 1821-ben Szeptetneken született. Gimnáziumba Kanizsán jár, majd Pesten jogot végez. Jurátusként részt vett az 1843/44-es országgyűlésen. 1844-től - már mint ügyvéd - munkatársa Széchenyi lapjának, a Jelenkornak. 1848 szeptemberében a Dél-Dunántúlon népfelkelést szervez Jellacic ellen. A tavaszi hadjárat győztes csatáiban a Damjanich-hadtest kötelékében harcol, őrnagy, majd kinevezik a 65. honvéd-

25. Molnár András: 'Csnk úgy önként álltam a zászlóm alá. Laky Antal keszhelyi csizmadialegény visszaemlékezése a 7. honvéd zászlóalj harcaira., In: Hadtörténelmi Közlemények 1991. 3. 149-157.
26. Bona ZGy 33. 40.p.
27. Bona Gábor: Táborkok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49, 294.p.
28. A fotó Thury György Múzeumban őrzött 1880-ban készült fotóalbumban található, mely a Délzalai Takarékpénztár Igazgatóságának tagjait örökíti meg. fisz : 87,36.
29. Szakács Margit: Magyarországi fényképészek 1840-1920 - A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve 1983. Bp. 1984. 5. 96. p., 23., ill. 45.p.
30. Nekrológ, Zala, 1906, jún. 1.
31. Szakács Margit: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum fényképalbumainak katalógusa.(1861-1945), In: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve 1984. Bp. 1985. 5-94.p.
* Királyi Pálról e lapszámomban olvasható Márfi Ibolya dolgozata. (A szerk.)

zászlóalj parancsnokává. A Hadügyminisztériumba kerül, a katonai osztály főnökhelyettese a világosi fegyverletételig. 1850-ben a császáriak büntetésül közlegénynek sorozzák be, 1857-ben tér csak haza. 1858-tól 1860-ig szerkeszti a Pesti Naplót. 1861-ben Pest város főjegyzőjévé, majd Zala megye letenyei kerületének országgyűlési képviselőjévé választották. 1865-től 1892-ben bekövetkezett haláláig tagja volt valamennyi országgyűlésnek.*

Szabó Sámuel 1813-ban született Bődögén. Apja Szabó András tanító. Jogi tanulmányokat folytat. A forradalom kitörésekor ügyvéd és Zala megye táblabírája. Deák Ferenc kedves, jó barátja. 1848. április 2-án a zalaegerszegi nemzetőrök főhadnagyává választják. Később a kapornaki nemzetőrség századosa, a megye önkéntes nemzetőreivel részt vesz a Jellacic elleni hadjáratokban. Novembertől százados a megyében alakuló 47. zászlóaljnál. A szabadságharcot a világosi fegyverletételig a drávai hadtestnél, majd a Központi Mozgó Seregben, illetve az I. hadtestben küzdi végig. A kiegyezés után miniszteri tanácsos, majd kúriai bíró, egy ideig a zalaegerszegi kerület országgyűlési képviselője. A Zala megyei honvédegylet tagja. Elhunyt 1890-ben Zalaegerszegen. 1848-as visszaemlékezését az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.

Nedeczei Nedeczky Lajos István (1832-1908) édesapja Nedeczky Lajos középbitokos. Gimnáziumi tanulmányait Pécsen és Győrben végzi.

1848 nyarán a zalaegerszegi nemzetőrökkel a drávai őrvonalon teljesít szolgálatot. 1849. február 1-től már főhadnagy a 13. honvédzászlóaljnál a feldunai hadtestben. Később a nagykarolyi újonctelep beosztott tisztje. Május elsején áthelyezik a 7. huszárezredbe. A világosi fegyverletételkor Komáromba menekül, ahol Klapka alszázadosossá nevezi ki a 6. Württemberg huszárezredhez

A vár feladásakor egy évre besorozzák. 1863-64-ben Almásy Pállal és Beniczky Lajossal a híres függetlenségi szervezkedés vezetője. 1864-ben letartóztatják és kötél általi halálra, majd húsz évi várfogságra ítélik. 1867-ben kegyelmet kap. 1869 és 1878 között országgyűlési képviselő. Majd 1906-ig az Országos Honvédegylet irodafőnöke.

Hertelendi és vindornyalaki *Hertelendy Kálmán* 1820-ban született Lesencetomajon, ugyanott hal meg 1875-ben. Apja Hertelendy Kálmán, Zala megye alispánja, középbitokos. Jogi tanulmányokat folytat, Zala megye táblabírája lesz.

1848 nyaratól a Zala megyei nemzetőrség, majd november 10-től a 47. honvédzászlóalj századosa. Buda várának bevételekor állítólag az ő lövése sebzi meg halálosan Hentzi osztrák várparancsnokot. Világosnál teszi le a fegyvert az I. hadtestnél.

Később gazdálkodik, tagja a Zab megyei honvédegyletnek. Zalaszentgrót országgyűlési képviselője, majd 1872-1873-ban Zala megye főispánja."

Csillagh László 1824-ben született Bekeházán. Apja Csillagh Lajos, Zala vármegye másod, majd 1848. május 9-től első alispánja volt. Az ifjabb Csillagh jogot végzett, s a szabadelvű zalai ifjúság köréhez tartozik. 1848. március 21-én az elsők között lép be a zalaegerszegi nemzetőrségbe. Áprilisban hadnagyi rangot kap, majd szeptemberben a megyei önkéntes nemzetőrzászlóalj, novemberben pedig az abból szervezett 47. honvédzászlóalj századosa, velük harcol a világosi fegyverletételig. 1850-ben közlegényként besorozzák a császári hadseregbe, de egy év múltán válságdíj fejében elengedik.

1861-ben az egerszegi járás fősolgabírójává, 1865-ben másodalipánná, majd 1867-ben első alispánná választják. 1872-ben a zalaegerszegi kerület országgyűlési képviselője, majd 1875-ben kinevezik a legfelsőbb ítélőszék bírójává.

1876 decemberében halt meg, a bekeházi családi temetőben helyezték örök nyugalomra.*

Munkánk során megkíséreltük összegyűjteni mindazokat a fényképeket, melyeket közgyűjteményekben, családi fotótárakban őriznek a forradalom és szabadságharc zalai résztvevőiről. Tucatnál alig több fénykép gyűlt össze, néhány ismert fevételt most nem tudtunk bemutatni. Különösen értékes számunkra a készthelyi csoportkép, melyen egyszerre 44 hadastyán szerepel, többségük közvitéztként szolgált. A portrék, valamint az aradi jóbarátok csoportképének valamennyi szereplője tiszt, magasabb, alacsonyabb rangban, s fénykép is azért maradhatott fenn róluk, akár idősebb korukból, mert lehetőségük, módjuk volt fényképész kamerája elé állni.

Válogatásunk azt bizonyítja, hogy a szabadságharc nagyon kevés résztvevőjéről maradt ránk eredeti fénykép. Talán lappanghat még néhány belőlük családi fotótárakban, esetleg közgyűjteményekben, azonosítatlanul. Csak reménykedhetünk abban, hogy az évforduló kapcsán újabb ábrázolásokra bukkanunk.

32. Zalai Életrajzi Kislexikon, Zalaegerszeg, 1997, 119-120.p.

33. Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai, 564.p.

34. Bona: Kossuth Lajos kapitányai, 436-437.p.

35. Bona: Kossuth Lajos kapitányai, 260-261.p.

36. Bona: Kossuth Lajos kapitányai, 153-154.p., Zala Életrajzi Kislexikon, 47-48.p.